

— **ורבי יהודה היא**, שסובר שיש שני לאוים חלוקים לחלב חולין ולחלב מוקדשין. וסלקא דעתך שהם שני שמות איסור שונים, וחייב שתי חטאות⁽⁴³⁾. ולפי זה לא קשה שימנה גם אשם מעילות, כי זהו סוג איסור שונה לגמרי, והתנא רצה למנות רק איסורים מאותו הסוג כגון חלב חולין וחלב מוקדשין.

דתניא: אכל חלב נבילה או אכל חלב מוקדשין במזיד והתראה, **חייב שתים** מלקיות — משום לאו דחלב, ומשום לאו דנבילה [בחלב נבילה], או משום לאו דזר האוכל קודש [בחלב מוקדשין].

רבי יהודה אומר: האוכל חלב מוקדשין לוקה **שלוש**: שתים משום חלב, משום שהוא סובר שיש לאוים נפרדים לחלב חולין ולחלב מוקדשין, ואחת משום קודש.

מחייבו עלה במערבא [על האי תירוצא דרב ששת דאזלא האי ברייתא דמחייבא על שני

שמות בהעלם אחד כרבי יהודה]. דלדבריו תיקשי: ונוקמה כגון **דאכל חלב** [של שנים מתוך שלושת המינים] **דשור וכשב ועז** — **ורבי ישמעאל היא**, דאמר שאם אכל משלושתם במזיד והתראה לוקה **שלוש**, ולכן כאן, שאכל שנים מהם בשוגג, חייב שתי ט-ב חטאות?! **אלא אמאי לא אוקמה כרבי ישמעאל?** משום דאמר **רבי חנינא:** מודה היה רבי ישמעאל לענין קרבן שאינו חייב אלא חטאת אחת. והברייתא מדברת לענין חטאת — שהרי הביאה את הפסוק "מאחת מהנה", שכתוב לענין חיוב חטאת.

השתא נמי כרבי יהודה לא מתוקמא — דהא אמר **רבי אליעזר:** מודה היה רבי יהודה לענין קרבן שאין מביא אלא חטאת אחת. שאף על פי שחלב חולין וחלב מוקדשין הם שני לאוים חלוקים וחייב עליהם שתי מלקיות, סוף סוף הם משם אחד של חלב. ושני לאוים משם אחד אינם חלוקים לחטאות, שאינם דומים ללאוים של עריות

מכח פסוק זה, מאחר והנידון בסיפא הוא לחייבו שתי חטאות משום שני שמות נפרדים, כחלב ונותר, הדבר פשוט שיהיה חייב שתים, ואין צריך לימוד לזה, ואגב שלמדנו ברישא לחייב שתים בשתי העלמות, מכח הלימוד מפסוק זה, נקט התנא והוסיף עוד אופן שחייב שתים.

43. **רש"י מפרש**, שמשום כך נקט רבי יהודה שתים, ולא נקט שלש [שהרי יש לחייבו גם אשם מעילות], הואיל והתנא לא נקט אלא חיובים שבאים משום איסור חלב, ולא חיובים אחרים. מה שאין כן כשרצינו להעמיד בחלב דנותר, שאין החטאת דנותר בא משום החלב, משום כך הקשה הגמרא שהיה התנא צריך לכלול גם אשם

מעילות, ע"כ תוכן דבריו. **ומבואר** מדברי רש"י אלו, כי מה שמחייב רבי יהודה כרת נוסף בחלב דמוקדשים, אין זה משום איסור מוקדשין כלל, אלא האיסור הוא משום חלב שאמרה תורה באופן מסויים רק במוקדשין, מלבד האיסור חלב הכללי. ויסוד זה מבואר בחידושי הגר"ז², ודימה דבר זה למה שמבואר בירושלמי דסנהדרין [זו ו], שהבא על אביו חייב שתים, אחד משום זכור ואחד משום אביו. אולם אין החיוב דערות אביו משום שם אביו, אלא שהתורה אמרה שבאביו חייב שתים משום זכור [ובזה מבאר הירושלמי הטעם, מדוע לא נזכר במשנה כאן אביו, שהרי כבר נמנה זכור]. ובהערה הבאה יבואר אי"ה עוד מענין זה.

שכל אחד הוא שם איסור אחר. [כן פירש השיט"מ בחידושי אורח חיים ב בשם הרא"ש.⁽⁴⁴⁾]

אלא, אמר ריש לקיש משום בר תוטני: הכא במאי עסקינן: כגון שאכלן בשני תמחויין [שני סוגי מאכל כגון תבשיל וצלי, ולזה קורא התנא שני שמות], **ואליבא דרבי יהושע, דאמר (לקמן דף טו:): תמחויין מחלקים לחייב חטאת על כל אכילה מתמחוי נפרד.**

והדרין לבאר הברייתא דלעיל:

גופא: אכל חלב נבלה לוקה שתיים, חלב

מוקדשין לוקה שתיים.

רבי יהודה אומר: האוכל חלב מוקדשין לוקה שלש.

בפרשת ויקרא, בסוף ענין קרבן שלמים, נאמר "חוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו" [ג' יג].

ובפרשת צו נאמר "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו".

"כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב

דחלב, הנוהג גם בחולין, ומצד האיסור המיוחד, הנוהג רק במוקדשין [ורק משום שהם בגוף אחד, הרי הוא נפטר בקרבן אחד], ואם כן, כשאכל אחר כך עוד חלב דחולין, לא נוכל לחייבו קרבן נוסף, שהרי חלב זה דחולין, נאסר גם כן מאותו השם של האיסור הכללי דחלב, שכבר נתחייב עליו כשאכל מהחלב דמוקדשין, וכנ"ל, אבל לרבנן דרבי יהודה, שבחלב מוקדשין אינו עובר משום חלב חולין, אם כן, נוכל באופן זה לחייבו שתי חטאות.

אך יש לפרש כונת התוס', מאחר ושני הלאוין דחלב באו לאסור ענין אחד, אין לאוין אלו מחלקין לחטאות, ועל דרך מה שלמדנו לעיל [עמ' א] לרבי ישמעאל, דאף על פי שיש חילוק מלקיות בין שור כשב ועז, מכל מקום אין זה גורם חילוק חטאות, הואיל וסוף סוף כולם אסורים משום לאו אחד, הוא הדין כאן, דאף על פי שבהם נאמרו לאוין שונים ונפרדים, מכל מקום הרי כולם נכנסים תחת שם איסור חלב, ולפי זה, גם בשני זיתי חלב יהיה חייב חטאת אחת.

ובאמת בשיטמ"ק [ב] מובא בשם הרא"ש, שהאוכל חלב חולין וחלב מוקדשין, אינו חייב

44. הקשו התוס', למה לא יתחייב באמת שתי חטאות, והרי רבי אלעזר עצמו אמר לעיל, שכל מקום שיש שני לאוין וכרת אחד, הרי הם חלוקין לחטאות, ואם כן, אמנם יש רק כרת אחד לחלב מוקדשין וחלב חולין, מכל מקום, הלא נאמרו בהם לאוין חלוקין. ותירצו התוס', מאחר ושני הלאוין הם בדבר אחד, הם אינם חלוקין לחטאות.

ובפשוטו היה אפשר לפרש בכונת חילוקם, ששני האיסורים דחלב הם בגוף אחד. מה שאין כן במפטם וסך, שהם כמו שני גופין [וכמו שביארנו בהערה 32 בדעת התוס' דסנהדרין], אבל מצד חילוק הלאוין, הרי הוא דומה למפטם וסך. ואם כן, נמצא שהם סוברים כשיטת רש"י במכות [יד] שהובאה בהערה 18, שרבי אלעזר מודה, שבגוף אחד אין חילוק חטאות, אפילו כשיש בהם שני לאוין.

ולפי זה יתכן, שאם יאכל כזית חלב דמוקדשין וכזית חלב דחולין, יהיה חייב שתי חטאות, שהרי אינם בגוף אחד, ואמנם לרבי יהודה יש לומר שיהיה חייב רק אחת, שהרי כשאכל כזית חלב דמוקדשין, הרי יש בזה מצד שני החיובים יחד. כלומר, מצד האיסור הכללי

ממנה אשה לה' – ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה" [ז כג, כד].

אמר ליה רב שיזבי לרבא: בשלמא לרבי יהודה דמחייב על אכילת חלב המוקדשין שלש, היינו טעמא, משום דכתיבי תרי קראי לגבי איסור חלב:

(א) (ויקרא ג יז) "חוקת עולם כל חלב וכל דם לא תאכלו". ולא זו אמור רק באוכל חלב קדשים, כי הוא נכתב בעניינא דקדשים.

(ב) (ויקרא ז כג) "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו". ולא זו שונה מהלאו הקודם, שלא זו נהוג בין בחולין ובין בקדשים, ולכן נחשב לאו בפני עצמו לענין מלקות.

ונמצא, שהאוכל חלב של מוקדשין עובר על שני לאוי חלב חלוקים.

ואף על פי שגם הלאו השני כתוב בעניינא

דקדשים, יש בו ריבוי לרבות גם חולין. כדדרשינן בפסחים (דף מג:): מדכתוב בהמשך הפרשה "כי כל אוכל חלב".

ונוסף לשני הלאוים של חלב עובר גם על איסור זרות, מהפסוק (ויקרא כב י) "וכל זר לא יאכל קודש"⁽⁴⁵⁾ – הא תלתא לאוין.

אלא לרבנן – מאי טעמא אינו לוקה שלוש?

ומשינינן: קסברי רבנן, כי לאו דחלב האמור בפסוק "חוקת עולם כל חלב וכל דם לא תאכלו" נאמר בקדשים בלבד, ולא זו ד"כל חלב שור" נאמר בחולין בלבד. ואם כן האוכל חלב של מוקדשין עובר רק על הלאו של איסור חלב המוקדשין בלבד, ועל הלאו דזרות.

וצריכי לרבנן פסוק בפני עצמו לאסור חלב בקדשים, ופסוק אחר לאסור חלב בחולין.

לאוכל חלב המוקדשין, שאף הוא דין קדשי קדשים עליו. והוסיפו התוס', דאף על פי שבמכות [יח] למדנו, שלא זו נאמר רק באופן שיש בו היתר לכהנים, שאז אסרתו תורה לזרים בלא זו, אבל האוכל מבשר קרבן קודם זריקה, שעדיין הוא אסור גם לכהנים, אינו עובר משום לאו זה, מכל מקום יש לומר שמשעה שיש היתר לכהנים בקרבן זה, אף על פי שהאימורין עצמם אינם מותרים להם, כבר שייך לאו זה, וכאן מדברים לאחר זריקה.

ולדבריהם צריך לומר, שהטעם שלא נקטה הגמרא באמת את הלאו של מעילה, הוא משום שהברייא כאן עסוקה בענין איסורי אכילה דוקא, ששיעורם בכזית, ואילו איסור מעילה, הלא אינו דוקא באכילה, וכן שיעורו אינו בכזית אלא בפרוטה, ועל דרך זה כתבו התוס' במכות

אלא אחד, הואיל ושניהם אסורים משם אחד דחלב, וכן אם אכל דם חולין ודם מוקדשין, אינו חייב אלא אחד, ולכן לא מנה התנא במשנה שני אופני איסור חלב ושני אופני איסור דם. ועיין הערה 46 עוד מזה.

45. כן היא גירסת רש"י, כמו שנראה בהמשך הסוגיא. והתוס' במנחות [עד] מפרשים לפי גירסא זו, שכונת הגמרא לאיסור לאו של מעילה, ואף על פי שפסוק זה שהבאנו מדבר לענין תרומה, מכל מקום לומדים מגזירה שוה של "חטא חטא" ללמד שיש איסור לאו במעילה, וכמו שמבאר רש"י בפסחים [לג].

אולם התוס' שם הביאו שיש הגורסים כאן, "וזר לא יאכל כי קדש הם", והוא לאו הנאמר על זר האוכל מבשר קדשי קדשים, והוא הדין

האליה לגמרי באכילה [על פי גרסת השיט"מ בהשמטות אות יג], אם כן — אישתרי נמי כל חלבן⁽⁴⁷⁾, ויש בו רק איסור זרות. הילכך צריכי לכתוב גם חלב קדשים וגם חלב חולין.

ורבי יהודה מודה שאין פסוק מיותר, אלא סבר: כי כתיב "כל חלב שור" נמי בעניינא דקדשים כתיב, שעל פי המדה של "דבר הלמד מעניינו" לומדים מהמשך הענין שפסוק זה של חלב מדבר גם בקדשים, דכתיב "כי כל אוכל חלב... אשר יקריב ממנה אשה לה" ונכרתה הנפש האוכלת", אף על פי שבתחילת הענין משמע דאיירי בחולין.

ותמהינן: אלא, מכלל, דרבנן סברי לא ילפינן דבר הלמד מעניינו? והרי זו אחת משלוש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן!

דאי כתב רחמנא איסור חלב רק בקדשים, הוה אמינא: קדשים הוא דחמירי דאסור חלבו [כלומר דוקא קדשים הוא דאסור חלבם משום דחמירי], אבל חולין דאסור חלבו אימא לא [כלומר בחולין אימא לא אסור חלבו — כך גירסת רש"י ופירושו. והוסיף שזהו לשון הפוך כדרך לשון גירסא ירושלמית]. משום הכי כתב רחמנא כל חלב שור.

ואי כתב "כל חלב שור" הוה אמינא חלב דחולין הוא דאסור, משום דלא הותר מכללו, שאין בחלב חולין צד איסור שהותר. אבל חלב מוקדשין, דהותר מכללו, שיש בו צד איסור שהותר — שהאליה הנקראת "חלב" וקריבה בקרבן הבא מן הכבש, הותרה באכילה בקרבנות הבאים מן הבקר ומן העזים⁽⁴⁶⁾. ולכן הוה אמינא: מדהותר חלב קדשים מכללו באליה, שהרי הותר חלב

לומר שהוא אסור ככל חלב דחולין, שהוא תועבה, אלא הגדר הוא, שבעצם התירה התורה איסור חלב הכללי שבו לגמרי, ורק מאחר והוא חלק גבוה, זו היא סיבה חדשה לאסרו באכילה להדיוט.

וזהו עומק הביאור בצריכותא שלמדנו כאן, שאילו לא נאמר איסור חלב במוקדשין, לא היינו יודעים לאסרו, שהרי ראינו שהתורה התירתו לגבוה, ואם כן אין סברא שיהיה עליו איסור חלב הכללי, ולכן צריכים ללימוד מיוחד לומר שהוא אסור משום שהוא עולה לגבוה, ושוב לא יתכן כלל לדון שיהיה פסול לגבוה משום דין "ממשקה ישראל", שהרי אדרבה, מחמת שנתייחד לחלק גבוה נאסר הוא באכילה להדיוט, וכנ"ל.

47. השיט"מ ק' שם מביא בשם תוס' שהקשו,

יח ד"ה ולילקי משום זר]. ועיין עוד בתוס' מנחות שם.

46. רש"י מפרש שהכונה היא למה שהותר האליה של שור ועז דמוקדשין, מאחר ואליה כבש קריבה, אם כן, כל אליה שבבהמת מוקדשין, שם חלב עליה. אבל השיט"מ ק' [יב] מפרש בשם הרא"ש, שהרי הדין הוא [מנחות ו], שכל דבר האסור לישראל, אינו כשר ליקרב למזבח, שנאמר "ממשקה ישראל", ואם כן, כשהכשירה התורה להקריב חלב, והוא הדין דם, הרי הוא הותר מכלל האיסור [למזבח] שהיה צריך להיות עליו.

ובזכר יצחק [לז] מבאר, שבאמת גם לאחר שאסרה התורה חלב דמוקדשין ודחולין, הם אינם שוים בגדר האיסור. שבחלב דמוקדשין, מאחר שראינו שהוא קרב לגבוה, אין מסתבר

ותרצינן: לא! דכולי עלמא ילפינן דבר הלמד מענינו. ובהא קמפלגי —

דלוקה שתים בלא היקישא, אלא משום דכתיב ביה תרי קראי:

רבי יהודה סבר: למדין דבר מענינו בין שהוא לאו מלאו ובין שהוא לאו מכרת. וכגון הכא, שאנו למדים כי כשם שהכרת הכתוב באותו ענין נאמר ביחס לחלב קדשים, כן הלאו האמור באותו ענין מתייחס גם לחלב קדשים.

(א) (ויקרא ג יז) כל חלב וכל דם לא תאכלו.

(ב) (ויקרא ז כג) כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו.

והם שני לאוים חלוקים — הראשון לקדשים לחוד, והשני בין חולין ובין לקדשים, ולכן חלוקים הם למלקות.

ורבנן סברי: לאו מלאו ילפינן, אבל לאו מכרת לא ילפינן. וכאן רוצים ללמוד שהלאו ד"כל חלב שור" איירי בקדשים מהכרת שכתוב בהמשך הפרשה "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה", שכשם שהכרת נאמר בקדשים אף הלאו נאמר בקדשים, וכהאי גוונא לא לומדים במידה של "דבר הלמד מענינו" לפי רבנן.

ואם כן, דם מוקדשין נמו, בלאו היקישא לחלב, נמי נילקי שתים — דהא כתיב ביה נמי תרי לאוין:

(א) (ויקרא ג יז) כל חלב וכל דם לא תאכלו.

(ב) (ויקרא ז כו) וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה. שגם הוא נאמר באותה פרשה דמיירי בקדשים, ואם כן מדוע היה צורך להקיש דם לחלב באותו הפסוק? (48)

תנו רבנן: כתיב (ויקרא ג יז) "כל חלב וכל דם לא תאכלו" —

ומתרצינן: אלא, אימא כך היא הגירסא בברייתא:

רבי יהודה אומר: מקיש דם לחלב: מה חלב מוקדשין לוקה שתים — אף דם מוקדשין לוקה שתים.

מה חלב מוקדשין לוקה שלוש — שנים משום חלב, ואחד משום זרות.

וחכמים אומרים: אין בו בדם מוקדשין אלא אזהרה אחת.

והוינן בה: מאי שנא חלב מוקדשין דידעינן

צריכותא לשני הלאוין, שאי אפשר ללמוד חולין מקדשים, ולא קדשים מחולין, הואיל והותר מכללו בקדשים, שהרי הכשירה התורה להקריב דם על המזבח, אף על פי שהוא אסור להדיוט. והקשה מכאן על מה שפירש רש"י לעיל לענין חלב, שההיתר מכללו הוא לענין אליה של שור ועז, שהרי לענין דם אי אפשר כלל לפרש באופן זה, הואיל וכל דם קדשים אסור.

איך יתכן שיהיה מותר חלב מוקדשין באכילה, והרי כבר נאסר החלב כבר בעודו חולין, ואיסור שבו להיכן הלך. ותירצו, שהכונה כאן היא, לחלב של ולדות קדשים, שמעולם לא חל עליהן איסור חלב דחולין [ונראה מלשונם, שכונתם רק לדברי האומר ממעי אמן הן קדושים].

48. השיטמ"ק [יב] מבאר, שגם כאן לרבנן יש

ואימעט דם ממעילה, שהאוכל דם המוקדשין אינו חייב קרבן אשם וחומש על המעילה בו⁽⁵⁰⁾.

ואם כן נאמר שאימעט נמי מלאו של זרות שלא ילקה עליו. קא משמע לן היקישא לחלב — שיש מלקות על לאו זרות גם בדם.

ורבנן סוברים כי כשם שדם נתמעט ממעילה, כך נתמעט גם מלאו זרות, ולא לומדים מההיקש לחייב בדם משום זרות.

והוינן בה: ואלא לרבנן דאמרי אין בדם קדשים אלא אזהרה אחת, משום דסברי דתרי קראי הכתובים בדם, אתו — האחד לדם חולין והשני לדם קדשים [כמו בחלב], וזרות בדם ליכא דהואיל ואיתמעט דם ממעילה איתמעט נמי מזרות. אם כן — היקישא דדם לחלב למאי אתא?

אף דם מוקדשין נמי לוקה⁽⁴⁹⁾ שלוש. משום שגם בדם מוקדשים יש שני לאוים חלוקים לאיסור אכילת דם, וגם לאו זרות. ורבנן מחייבים רק מלקות אחת — כי כשם שהם סוברים שבאכילת חלב מוקדשין אין לאוים חלוקים, כך באכילת דם יש רק לאו אחד. וגם סוברים שאין לאו של זרות בדם. ואף על פי שמודים שיש לאו של זרות בחלב, לא הוקש דם לחלב לענין זה, כדמבואר בגמרא לקמן.

ועדיין קשה: ומאי שנא חלב דלוקה שלוש, משום דכתיב ביה הלין [אלו] תרי לאוין, ולא זרות — הא תלתא. אם כן, דם נמי נילקי [תלתא], בלא היקשא, דהא כתיב ביה הלין תרי לאוין, ולא זרות — הא תלתא! שהרי ביחס לדם הכל זרים הם, ומדוע צריך היקש ללמד שלוקה שלוש?

ומשינין: איצטריך ללמוד בהיקש! משום שאילו לא היהיקש סלקא דעתך אמינא הואיל

מאחר וההיקש נאמר בפרשת לאו, "כל חלב וכל דם לא תאכלו", היה נראה לחז"ל לדרוש ממנו, שדם יש בו לאו דמעילה.

אולם התוס' שם הביאו שיש הגורסים "ואיתמעט דם מטומאה", ומפרשים התוס', שבאמת דם נתמעט גם מאיסור מעילה, והנידון כאן הוא לענין הלאו של "וזר לא יאכל כי קדש הם" [וכמו שהובא בהערה 45 גירסא זו בגמרא]. שמההיקש למדנו שישנו לאיסור זה בדם. והמקדש דוד [יז י] שדן לומר, דאף על פי שאין בו משום לאו דמעילה, מכל מקום יתכן שאיסור הוא בהנאה מן התורה.

אולם כל זה הוא לרבי יהודה, אבל רבנן דרבי יהודה שאמרו בברייתא לעיל "אין בו אלא אזהרה אחת", הם סוברים שדם נתמעט לגמרי

49. הערוך לנר מפרש, שהגמרא הגיחה רק בדברי רבי יהודה, אבל דברי רבנן נותרו כמות שהם כתובים בברייתא, שלוקה רק אחד, כלומר, משום דם מוקדשים, אבל אינו לוקה משום איסור מעילה או זרות, והטעם יבואר בהערה הבאה.

50. גירסת רש"י "ממעילה", ומפרש שלולא ההיקש היינו ממעטים דם ממעילה מכל וכל. כלומר, גם מאיסור מעילה, וההיקש מלמדנו שאמנם קרבן אשם מעילות אין בדם, אבל איסור ומלקות יש בו. והתוס' במנחות [עד] מעירים, שלכאורה היינו יכולים לדרוש גם להיפך, שהמיעוט בדם הוא לענין לאו ומלקות, וההיקש למדנו שיש בו על כל פנים חיוב קרבן, ותירצו,

טמאה, והיה מקום לומר שחצי זית דם וחצי זית בשר בהמה טמאה יצטרפו לכזית ללקות משום לאו של בהמה טמאה, מכל מקום, כיון שדמו חלוק מבשרו — שדמו באיסור כרת משום דם, ובשרו בלאו בעלמא של אכילת בהמה טמאה, הילכך אינם מצטרפים זה עם זה ואם אכל חצי זית מדם בהמה טמאה וחצי זית מבשרה, אינו לוקה משום אכילת טמאה.

אוציא דם שרצים [שלא נלמד בהיקש לחלב] הואיל דאין דמן חלוק מבשרן, שדם שרצים שוה לבשרם שיש בו איסור אכילת שרץ בלבד, ואינו אסור משום אכילת דם, הילכך מצטרפין דמן ובשרן זה עם זה. ואם אכל כחצי זית מבשר השרץ וכחצי זית מדמו, לוקה משום איסור אכילת שרץ.

ולפי רבנן צריך את ההיקש לדרשה זו.

ופרכינן: וכי הא דדם שרצים מצטרף לבשרן מהכא נפקא? והרי מהתם נפקא!

דכתיב "וזה לכם הטמא בכל השרץ השורץ על הארץ" (ויקרא יא טז), ופסוק זה מיותר ולא בא ללמד על טומאת שמונה שרצים שהם אב הטומאה, כי דבר זה לומדים מפסוק אחר (שם לא) "אלה הטמאים לכם". אלא פסוק זה לימד על דם השרץ ובשרו שמצטרפין זה עם זה! (51)

לפני שנבאר את תירוץ הגמרא, נקדים שאיסור חלב נוהג רק בבהמה טהורה, כדכתיב: "כל חלב שור וכשב ועז". אבל בבהמה טמאה, החלב אסור רק משום הלאו של בהמה טמאה ולא משום חלב.

האיסור של דם נוהג בבהמה חיה ועוף — בין טהורים ובין טמאים. ונמצא שבדם בהמה ועוף טמאים יש שני איסורים — איסור דם ואיסור אכילת טמאה. אבל איסור דם אינו נוהג בשרצים, כדדרשינן לקמן (דף כא.), והאוכל דם שרצים עובר רק משום איסור אכילת שרץ.

ומשינינן: מיבעי ליה היקשא דדם לחלב לכתבניא:

"כל חלב וכל דם לא תאכלו" — הקיש הכתוב דם לחלב כדי ללמדך:

מה חלב, הרי הוא מיוחד בכך שבכל מין בהמה שנוהג בו איסור חלב — חלבו חלוק מבשרו [שהרי חלב אסור רק בבהמה טהורה, שרק החלב אסור בה אבל הבשר מותר], ופשיטא שאם אכל חצי זית חלב וחצי זית מבשר בהמה טהורה אין מצטרפין זה עם זה [שהרי אין כל איסור בבשר, ולעולם אין היתר מצטרף לאיסור להשלים שיעורו (חוק מאיסורי נזיר)].

אף דם, אף על פי שאיסורו נוהג גם בבהמה

השרץ מטמא כבשרו, שהרי בדם יש גם דיני בשר, וכל הנפקא מינה מדרשה זו הוא רק לענין שיעורו, שבשבת [עז] למדנו, ששיעור דם נבילה לענין טומאה הוא ברביעית, ומשום שכאשר יקרוש, יהיה נפחת מנפחו של עכשיו, ויעמוד על כזית, ולמדנו מזה, שאין שיעור הדם נמדד כמות

ממעילה, גם לענין הלאו, וכן נתמעט דם מאיסור דורות, כמו שנתמעט הדם מאיסור טומאה, ולכן מקשה הגמרא "לרבנן היקשא למאי אתא".

51. התוס' בסנהדרין [ד א ד"ה מנין] כתבו, שבאמת גם לולא פסוק זה, היינו יודעים, שדם

ותרצינן: **אי לאו היקישא** [כלומר, הדיוק

שדייקנו כתוצאה מההיקש דאמרינן "אוציא דם שרצים הואיל ואין דמן חלוק מבשרן]. **סלקא דעתך אמינא** — **הני מילי** שהתורה לימדה שמצטרפין דם השרץ ובשרו היינו רק **לטומאה**, שאם היה כחצי עדשה מבשר השרץ עם כחצי עדשה מדמו — מטמאים. **אבל לאכילה אימא לא** מצטרפים. לכן **אשמעינן היקישא** שגם **לאכילה** מצטרפין.

ומשנינן: **סלקא דעתך אמינא** כי דוקא דם שרץ, שהוא משמונה שרצים הטמאים, **דאתרבי** בפסוק של "וזה לכם הטמא" שדמו ובשרו מצטרפין **לטומאה**, **איתרבי** גם מההיקש של "כל חלב וכל דם" שדמו ובשרו מצטרפין **לאכילה**.

אבל **נחש**, **דלא איתרבי לטומאה** — אימא **לא איתרבי לאכילה**.

אמר רבינא: מאחר ולמדנו שכל דבר שאין דמו חלוק מבשרו מצטרפין — **הילכך**, **דם נחש ובשרו מצטרפין** לכזית ללקות על איסור אכילתו [אבל לא לטומאה משום שנחש אינו בכלל שמונה שרצים הטמאים].

קא משמע לן רבינא דמהאי היקישא — **כל מילי דאין דמו חלוק מבשרו משמע**, שכולל גם את אותם שרצים אשר אין בהם טומאה.

ותמהינן: **מאי קא משמע** לן רבינא? — הרי

אמר רבא: **שלוש כריתות האמורות בדם** [אחת בפרשת צו (ויקרא ז כז) ושתיים בפרשת אחרי מות (שם יז יא יד)] — **למאי**

"כל חלב וכל דם" לומדים לענין דם נחש, שיש בו לאו דשרצים, ולפי דברי התוס' הנ"ל, יהיה הביאור בזה, כמו שביארו לענין טומאה, דהיינו, שלולא ההיקש, היינו מחייבים מלקות על אכילת דם הנחש, רק כאשר היה בו שיעור כזה, שכאשר יהיה נקרש, ישאר בו עדיין כזית [ואף על פי שבאיסור אכילת דם בהמה, יתכן שהשיעור הוא בכזית כמות שהוא עתה, וכמו שיתבאר לקמן [כ"ב הערה 21], זהו משום שהדם יש בו איסור מצד עצמו, ולא משום דיני בשר שבו, אבל כאן, שבאנו לאסור משום שהוא גם כן בכלל בשר, בזה היינו אומרים, שצריך לשערו לפי כמות הדם שיהיה בו לכשיקרוש], אבל מן ההיקש למדנו, שבדמו יש לאו דשרצים מצד עצמו, ולכן בכזית מדמו, יש כבר חיוב משום שרץ הארץ.

שהוא בצורת משקה, אלא לפי מה שיהיה בו, כשישתנה ויהיה בצורת אוכל, דהיינו לכשיקרוש, ומעתה הוא הדין גם כן לענין טומאת שרצים, שלולא דרשה זו, היה השיעור בדם, שיהיה בו כעדשה לכשיקרוש. כלומר, שאף על פי שעתה בעודו משקה, יש בו כעדשה, מכל מקום, לא היה די בזה, אלא היינו מצריכים שיהיה בו כל כך, שגם כשיקרוש יהיה נשאר בו כעדשה, וממילא לא היו הדם והבשר מצטרפין יחד להשלים השיעור לטומאה, שהרי אינם שווים בשיעורם, שזה ברביעית וזה בכעדשה, אבל לאחר שלמדנו מן הפסוק, שהדם מצד עצמו יש בו טומאת שרצים [מלבד מה שנוהגים בו גם כן דיני בשר], מכיון שיש בו עתה כעדשה, הרי הוא מטמא כמו עדשה מבשר השרץ, ומשום כך מצטרפים דמו ובשרו לכעדשה, שהרי שיעור אחד לשניהם.

ובאבי עזרי [מלכים ט י'] העיר, ממה שלמדנו בעדויות [ח א], שרבי יהושע בן בתירא העיד על

והנה מבואר לקמן בגמרא, שמההיקש של

נאמרו?

אחת לדם חולין, ואחת לדם קדשים, ואחת לדם התמצית. [דם שמתמזה ושותרת (מלשון ונמצה דמו — ויקרא א טו) אחרי שיצא עיקר דם הנפש שהנשמה תלויה בו, שדם הנפש יוצא בקילוח].

ומקשינן: הניחא לרבי יהודה — דתניא: דם התמצית באזהרה. רבי יהודה אומר בכרת. ולרבי יהודה שסובר שחייב כרת על דם התמצית, אפשר לומר שאחת הכריתות נכתבה לרבות דם התמצית.

אלא לרבנן, שסוברים שאין כרת בדם התמצית — ההיא למאי אתא הכרת השלישית?

ואפילו לרבי יהודה נמי קשה, שהרי כרת נפקא ליה מן הריבוי של "כל דם", כדלקמן, ולא מיתור של פסוק שלם של חיוב כרת.

דתניא: רבי יהודה אומר: כתיב (ויקרא יז י) "איש איש מבית ישראל אשר יאכל כל דם, והכרתי אותה מקרב עמה". והיה מספיק לכתוב "אשר יאכל דם". מה תלמוד לומר "כל דם"?

לפי שנאמר (שם יא) "כי הדם הוא בנפש יכפר" — הרי שהתורה תלתה את החיוב כרת במה שהדם מכפר. ואם כן — איך לי

ראיה לחייב כרת אלא על אכילת דם קדשים שהנפש יוצא בו, שהוא ראוי להזרק על המזבח ולהיות מכפר.

דם הנפש של חולין, ודם התמצית שאין הנפש יוצאת בו שאינו מכפר אפילו בשל קדשים, שאינו ראוי לכפרה — מניין שחייב עליהן כרת? [כן פירש רש"י. ולכאורה הוא הדין דם התמצית של חולין אסור לרבי יהודה מריבוי ד"כל דם"].

תלמוד לומר: "כל דם".

ואם כן, תיקשי למה לי שלש כריתות בדם, שהרי דם חולין ודם התמצית של קדשים נפקא לרבי יהודה מ"כל דם"?!]

ותרצינן: אלא, לעולם רבא אליבא דרבנן קאמר. ואימא דהכי קאמר רבא: שלש כריתות האמורים בדם הוצרכו להכתב — אחד לדם חולין, ואחד לדם קדשים, ואחד לדם כיסוי [דם חיה ועוף ששחטם וכיסה דמם בעפר כדין ואחר כך חזר הדם ונתגלה]. דסלקא דעתך שהואיל וכיסה את הדם הוא התבטל לאדמה, ובטל בכך איסורו — קא משמע לן כרת מיותר ללמד שדם שסכהו עדיין עומד באיסורו⁽⁵²⁾. [ודם התמצית אכן פטור לרבנן מכרת].

ואמר רבא: חמשה לאוין האמורין בדם שלא נדרשו בגמרא לחידוש מיוחד — למה

ונתבטל אגב הקרקע, וכשאוכלו הרי הוא כאוכל עפרא בעלמא. ומדברי הרא"ש [שהביא השיטמ"ק לח] מבואר שפירש בכונת דברי רש"י, מאחר והוא נבלל בעפר, הרי הוא מתבטל ברוב, ומשום כך הקשה על פירוש זה, שאם ידבר בו ממשות דם, למה יתבטל. ואולי כונת

דם נבילות, שאינו מטמא טומאת נבילות, הרי שאין הדבר ברור לדעת הכל, שנוהגים בדם דיני בשר, וכן פסק באמת הרמב"ם [אבוה"ט א ד].

52. רש"י מפרש, שלולא פסוק זה, היינו סבורים שדם חיה אחר כיסוי אין בו איסור דם, והואיל

נכתבו? והם:

- (א) בפרשת ויקרא (ויקרא ג יז): חוקת עולם כל חלב וכל דם לא תאכלו.
 (ב) בפרשת צו (שם ז כו): וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם.
 (ג) בפרשת אחרי מות (שם יז יב): והגר הגר בתוכם לא יאכל דם.
 (ד) שם (פסוק יד) דם כל בשר לא תאכלו.
 (ה) בפרשת ראה (דברים יב כד): לא תאכלנו

על הארץ תשפכנו כמים.

אחת לדם חולין, ואחת לדם קדשים, ואחת לדם כיסוי, ואחת לדם אברין שאינו דם הנפש, ואחת לדם התמצית.

[ועי' ברש"י מה דורשים מהפסוקים האחרים בתורה שמוזכר בהם איסור דם.]

אמר רבי אילא: אכל מעשר שני של דגן ותירוש ויצהר מחוץ לירושלים לוקה שלוש — דכתיב (דברים יב יז) "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך". ונחשב כל אחד כלאו חלוק בפני עצמו⁽⁵³⁾.

53. כתב המנחת חינוך [תמד], שהאוכל חצי זית ממעשר דגן וחצי זית ממעשר תירוש וחצי זית ממעשר יצהר, אינו לוקה, שהרי הם שלשה שמות נפרדים.

ובקומץ המנחה [שג ב] כתב, שהאוכל חצי זית לחם וחצי זית קלי מתבואה חדשה, אף על פי שהם לאוין חלוקין, וכמבואר לקמן בגמרא, מכל מקום, הם מצטרפין יחד למלקות, הואיל וסוף סוף כולם משם איסור חדש הם, ודימה זאת למה שכתב הרמב"ם, שנבילה וטריפה מטרפין לכזית, הואיל ושניהם מכח חסרון היתר שחיטה הן. והוא הדין לענין מעשר דגן תירוש ויצהר, שיצטרפו מטעם זה.

עוד כתב המנחת חינוך שם, שאף על פי שבשאר מיני פירות, שהם מחוייבים במעשר מן התורה [לשיטת הרמב"ם], גם כן נוהג לאו זה של "לא תוכל לאכול בשעריך", ומשום שהם נלמדים מדגן תירוש ויצהר, מכל מקום לגבי פירות אלו אין נוהג חילוק השמות, שאם יאכל כזית דגן וכזית משאר פירות, ילקה רק אחד, הואיל ושאר פירות לא נאסרו באופן מפורש, אלא הרי הם בכלל שלשה המינים שהוזכרו בתורה בפירוש, וכן אם יאכל חצי זית דגן וחצי

רש"י, שהוא מתבטל מתורת דם, מצד שקיימו בו מצות כיסוי, שגדר המצוה הוא לכסותו בעפר ולעשותו כמותו וולפי זה יתפרש גם כן גדר הדין דכיסוה ונתגלה פטור מלכסות [חולין פז], שהוא משום שכבר יצא מתורת דם, על כל פנים לענין חובת כיסוי].

והתוס' מפרשים, שהכונה היא לדם חיה קודם הכיסוי, מאחר ונאמר "לא תאכלנו, על הארץ תשפכנו כמים", והרי דם חיה אינו נשפך כמים על הארץ, שהרי הוא טעון כיסוי, ולכן צריך לימוד מיוחד לאסרו. [וכעין זה הקשו התוס' בפסחים טז ב ד"ה דם] לענין הכשר זרעים, שדם חיה אינו חשוב "נשפך כמים". אולם בכתר ישועה הקשה על פירוש זה, שהרי כבר למדנו מפסוק אחד הנאמר בדם, לאסור ולחייב בדם קדשים, אף על פי שגם הוא אינו חשוב "נשפך כמים" וכמו שמבואר בפסחים שם, ואם כן, אין צורך ללימוד נוסף על דם כיסוי, והניח בקושיא. ואולי באמת מפסוק אחד היינו לומדים רק לדם כיסוי, אבל דם קדשים עדיין לא היינו יודעים לאסרו, הואיל והותר מכללו וכמו שלמדנו לעיל בגמרא.